

1. בחוק זה –
"המוסד" – המוסד לביטוח לאומי הפועל על פי חוק זה;
"המועצה" – מועצת המוסד האמורה בסעיף 8(ב);
"המינהלה" – מינהלת המוסד האמורה בסעיף 8(ב);
"השר" – שר העבודה והרווחה;
"ועדת העבודה והרווחה" – ועדת העבודה והרווחה של הכנסת;
"בית הדין לעבודה" – כמשמעותו בחוק בית הדין לעבודה;
"אשתו" – לרבות הירועה בציבור כאשתו והיא גרה עמו;
"גמלה" – כל טובת הנאה שהביטוח לפי חוק זה מעניק אותה, לרבות הטבה לפי הסכם שנערך לפי סעיף 9, הענקה לפי סעיף 387 וגמלה לפי פרק י"ב או פרק י"ג;
"חוק ביטוח בריאות" – חוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשנ"ד-1994;¹
"חוק בית הדין לעבודה" – חוק בית הדין לעבודה, התשכ"ט-1969;²
"חוק הבטחת הכנסה" – חוק הבטחת הכנסה, התשמ"א-1980;³
"חוק האימוץ" – חוק אימוץ ילדים, התשמ"א-1981;⁴
"חוק הגנת השכר" – חוק הגנת השכר, התשי"ח-1958;⁵
"חוק המשטרה" – חוק המשטרה (נכים ונספים), התשמ"א-1981;⁶
"חוק הנוער" – חוק הנוער (שפיטה), ענישה ורכי טיפול), התשל"א-1971;⁷
"חוק הנכים" – חוק הנכים (תגמולים ושיקום), התשי"ט-1959 [נוסח משולב];⁸
"חוק העונשין" – חוק העונשין, התשל"ז-1977;⁹
"חוק השבות" – חוק השבות, התש"י-1950;¹⁰
"חוק חופשה שנתית" – חוק חופשה שנתית, התשי"א-1951;¹¹
"חוק חיילים משוחררים" – חוק החיילים המשוחררים (החזרה לעבודה), התש"ט-1949;¹²
"חוק משפחות חיילים" – חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום), התש"י-1950;¹³

¹ ס"ח התשנ"ד, עמ' 156.
² ס"ח התשכ"ט, עמ' 70.
³ ס"ח התשמ"א, עמ' 30.
⁴ ס"ח התשמ"א, עמ' 293.
⁵ ס"ח התשי"ח, עמ' 86.
⁶ ס"ח התשמ"א, עמ' 163.
⁷ ס"ח התשל"א, עמ' 134.
⁸ ס"ח התשי"ט, עמ' 276.
⁹ ס"ח התשל"ז, עמ' 226.
¹⁰ ס"ח התשי"י, עמ' 159.
¹¹ ס"ח התשי"א, עמ' 234.
¹² ס"ח התש"ט, עמ' 13.
¹³ ס"ח התשי"י, עמ' 162.

"חוק נכי המלחמה בנאצים" – חוק נכי המלחמה בנאצים, התשי"ד-1954¹⁴;
 "חוק נכי רדיפות הנאצים" – חוק נכי רדיפות הנאצים, התשי"ז-1957¹⁵;
 "חוק נפגעי פעולות איבה" – חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה, התש"ל-1970¹⁶;
 "חוק עבודת נשים" – חוק עבודת נשים, התשי"ד-1954¹⁷;
 "חוק פיצויי פיטורים" – חוק פיצויי פיטורים, התשכ"ג-1963¹⁸;
 "חוק שירות בטחון" – חוק שירות בטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986¹⁹;
 "חוק שירות בתי הסוהר" – חוק שירות בתי הסוהר (נכים ונספים), התשמ"א-1981²⁰;
 "חוק שירות המדינה" – חוק שירות המדינה (גמלאות) [נוסח משולב], התש"ל-1970²¹;
 "חוק שירות התעסוקה" – חוק שירות התעסוקה, התשי"ט-1959²²;
 "חוק שירותי הכבאות" – חוק שירותי הכבאות, התשי"ט-1959²³;
 "חוק שכר מינימום" – חוק שכר מינימום, התשמ"ז-1987²⁴;
 "חוק תגמול לחייל" – חוק תגמול לחייל הנפגע בהצלת חייל הוולת, התשכ"ה-1965²⁵;
 "ילד" – לרבות ילד חורג וילד מאומץ ולמעט נער ונערה נשואים;
 "מדר" – מדרד המחירים לצרכן שמפרסמת מדי חודש הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה;
 "עגונה" – אשה נשואה שזה שנתיים נעלמו עקבות בן זוגה, לרבות אשה שבן זוגה נמצא, שלא בהסכמתה, תקופה כאמור בחוץ לארץ ולא נשא באותו זמן במזונותיה;
 "עובד" – לרבות בן משפחה, אף אם אין בינו לבין קרובו המעסיקו יחס של עובד ומעביד, ובלבד שהוא עובד במפעל באופן סדיר ובעבודה שאילולא עשה אותה הוא, היתה נעשית בידי עובד; לענין זה, "בן משפחה" – אחד ההורים, ילד, נכד, אח או אחות;
 "עובד לשעה" – עובד שהקשר בינו לבין מעבידו הוא לזמן פחות משבעה ימים, למעט עובד כאמור שלמעשה נמשך הקשר שבעה ימים או יותר;
 "עובד עצמאי" – לענין שנת מס פלונית או חלק ממנה – מי שעסק אותה תקופה במשלח ידו, שלא כעובד, לפחות שנים עשרה שעות בשבוע בממוצע והכנסתו החודשית הממוצעת ממשלח ידו היא לפחות הסכום הקבוע בלוח א'; לענין זה רשאי השר לקבוע –

(1) שיטת חישוב של ממוצעים;
 (2) סכום אחר במקום הסכום הקבוע בלוח א';

"פיצוי" – תשלום של תוספת יוקר המשתלמת לפי המדרד, תשלום של מקדמה על חשבון תוספת יוקר או תשלום פיצוי בעד התייקרות לעובדים השכירים במשק לפי הסדר בין

¹⁴ ס"ח התשי"ד, עמ' 76.
¹⁵ ס"ח התשי"ז, עמ' 103.
¹⁶ ס"ח התש"ל, עמ' 126.
¹⁷ ס"ח התשי"ד, עמ' 154; התש"ן, עמ' 174.
¹⁸ ס"ח התשכ"ג, עמ' 136.
¹⁹ ס"ח התשמ"ו, עמ' 107.
²⁰ ס"ח התשמ"א, עמ' 165.
²¹ ס"ח התש"ל, עמ' 65; התשמ"ו, עמ' 124.
²² ס"ח התשי"ט, עמ' 32.
²³ ס"ח התשי"ט, עמ' 199; התש"ל, עמ' 174.
²⁴ ס"ח התשמ"ז, עמ' 68.
²⁵ ס"ח התשכ"ה, עמ' 288.

ארגון העובדים המייצג את המספר הגדול ביותר של העובדים במדינה לבין ארגון מעבידים שלדעת השר הינו ארגון יציג ונוגע בדבר;

"פקודת החברות" – פקודת החברות [נוסח חדש], התשמ"ג-1983²⁶;

"פקודת הנזיקין" – פקודת הנזיקין [נוסח חדש]²⁷;

"פקודת השותפויות" – פקודת השותפויות [נוסח חדש], התשל"ה-1975²⁸;

"פקודת פשיטת הרגל" – פקודת פשיטת הרגל [נוסח חדש], התש"ם-1980²⁹;

"שיעור הפיצוי" – השיעור השווה לשיעור הגדלת שכר העבודה לעובדים השכירים במשק כתוצאה מתשלום הפיצוי;

"השכר הממוצע" – הצירוף של שניים אלה:

(1) הממוצע החודשי של השכר הממוצע למשרת שכיר בשלושת החודשים האחרונים שלגביהם היו נתונים בידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ביום שקדם ליום העדכון (להלן בהגדרה זו – ממוצע השכר);

(2) תוספת לממוצע השכר בשיעור הפיצוי שניתן בתקופה שמתום שלושת החודשים ששימשו בסיס לחישוב ממוצע השכר ועד ליום העדכון;

לענין הגדרה זו, "יום העדכון" – 1 בינואר של כל שנת מס, ואם חל פיצוי לאחר מכן – 1 בחודש שבו חל הפיצוי; על כל שינוי בשכר הממוצע יפרסם השר הודעה ברשומות;

[א198]

"שנת מס" – כמשמעותה בפקודת מס הכנסה³⁰;

"תקופת אכשרה" – פרק הזמן, בין שהוא רצוף ובין שאינו רצוף, שבו חייב אדם להיות מבוטח כאחד התנאים לגמלה.

2. (א) בסעיף זה – פריסת תשלומים חריגים [א1]

"שכר מדוד" – שכר ממוצע למשרת שכיר שמפרסמת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה;

"חודש שכר חריג" – החודש האחרון של שנת מס וכן חודש שבו שולמו תוספות בעד ביגוד או בעד הבראה למרבית העובדים השכירים;

"שכר מדוד מתוקן" – השכר המדוד של החודש האחרון שקדם לחודש שכר חריג (להלן – החודש הקודם), בתוספת 0.5% ממנו ובתוספת פיצוי שחל בחודש השכר החריג; היה החודש הקודם חודש שכר חריג, יובא בחשבון, לענין זה, במקום השכר המדוד של החודש הקודם, השכר המדוד של החודש האחרון שקדם לחודש הקודם בתוספת 0.5% ממנו ובתוספת פיצוי שחל בחודש הקודם.

(ב) בחישוב השכר הממוצע, לצורך גמלאות ודמי ביטוח, יחולו שינויים אלה:

(1) לגבי חודש שכר חריג, במקום השכר המדוד יובא בחשבון השכר המדוד המתוקן;

²⁶ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 37, עמ' 761.

²⁷ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 10, עמ' 266.

²⁸ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 28, עמ' 549.

²⁹ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 34, עמ' 639.

³⁰ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 6, עמ' 120.

(2) השכר הממוצע יחושב בכפוף להוראות פסקה (1) ויוגדל בשיעור השווה לחלק השנים עשר של סך ההפרשים החודשיים לגבי שלושת חודשי השכר החריג האחרונים, ששכרם המדור ידוע ביום העדכון; לענין זה, "הפרש חודשי" – ההפרש שבין השכר המדור של חודש שכר חריג לבין השכר המדור המתוקן של אותו חודש, מחולק בשכר המדור המתוקן של החודש האמור.

3. לענין חוק זה רואים חבר אגודה שיתופית העובד במפעל האגודה או מטעמה כעובד ואת האגודה רואים כמעבידו; ואולם בחבר אגודה שיתופית שהיא קיבוץ או מושב שיתופי רואים את החבר כעובד, ואת הקיבוץ או המושב השיתופי כמעבידו, אם החבר עוסק בתפקידו במסגרת סידור העבודה ולא על פי התקשרות אישית בינו לבין מעביד אחר, אף אם אין התפקיד מבוצע במפעל האגודה או מטעמה.

4. בחבורת עובדים, בין שהיא תאגיד ובין שאינה תאגיד, רואים, לענין חוק זה, את כל אחד מבני החבורה כעובדו של האדם שמסר לחבורה את העבודה, אם היו רואים כך אילו היה קיים קשר ישיר בינו לבין כל אחד מבני החבורה.

5. עובד עצמאי שהיה למבוטח שאינו עובד ואינו עובד עצמאי ייחשב כעובד עצמאי עד ליום שבו הודיע הוא למוסד, או שהמוסד הודיע לו בדואר או במסירה אישית אף שלא בדואר, על היותו למבוטח כאמור; ואולם רשאי המוסד, לפי שיקול דעתו ולבקשת העובד העצמאי או הזכאי לגמלה מכוחו, לראותו כעובד עצמאי או כמבוטח שאינו עובד ואינו עובד עצמאי למרות ההודעה האמורה או אף בהעדרה.

6. (א) השר, באישור ועדת העבודה והרווחה, רשאי לקבוע בצו כי מבוטחים העוסקים בסוג עבודה פלוני או הנתונים בתנאי עבודה מיוחדים כמוגדר בצו, ייחשבו, לענין חוק זה, כעובדים או כעובדים עצמאיים או כמי שאינם עובדים ואינם עובדים עצמאיים; לענין זה, ייחשבו כסוגי עבודה גם עבודות המוגבלות בהיקפן או בזמן הדרוש לביצוען.
(ב) בצו לפי סעיף קטן (א) הקובע מי ייחשבו כעובדים ייקבע גם מי ייחשבו כמעבידיהם.

(ג) כוחו של צו לפי סעיף זה יפה על אף האמור בכל מקום אחר בחוק זה.

7. דין המדינה כשהיא מעבידה, לענין חוק זה, כדין כל מעביד אחר.

פרק ב': המוסד לביטוח לאומי

סימן א': הוראות כלליות

8. (א) המוסד לביטוח לאומי הוא תאגיד, כשר לכל חובה, זכות ופעולה משפטית.
(ב) הרשות העליונה של המוסד היא המועצה; הרשות המנהלת והמבצעת של המוסד היא המינהלה.

(ג) המוסד יעמוד לפיקוחו הכללי של השר, והמינהלה חייבת להגיש לשר כל דין וחשבון וכל תעודה או פנקס שידרוש.

(ד) המוסד יעמוד לביקורתו של מבקר המדינה כאמור בסעיף 9(6) לחוק מבקר המדינה, התשי"ח-1958 [נוסח משולב]³¹, ומבקר המדינה יגיש עותק של הדין וחשבון שלו

³¹ ס"ח התשי"ח, עמ' 92.

על פעולות המוסד לשר ולמועצה, נוסף לאלה שיש להגיש להם דין וחשבון לפי סעיף 15 לחוק האמור.

הטבות
סוציאליות
[200]

9. (א) המוסד, לאחר התייעצות עם ועדת העבודה והרווחה ועם המועצה ועל פי הסכם בינו לבין הממשלה או לבין גוף ציבורי שקבע השר על דעת הממשלה, רשאי ליתן בשם הממשלה או הגוף הציבורי, שלא בדרך קבע, לכלל תושבי המדינה או לסוגים מהם, הטבות סוציאליות שאינן ניתנות לפי חוק זה או לפי חיקוק אחר.

(ב) אוצר המדינה או הגוף הציבורי יחזירו למוסד כל סכום שהוציא למתן ההטבות האמורות, הכל כפי שנקבע בהסכם כאמור בסעיף קטן (א).

10. קביעה של דרגת נכות מכוח הסכם שנערך לפי סעיף 9, או מכוח סעיף 374 או פרק י"ג, ניתנת לערעור, בשאלה משפטית בלבד, לפני בית דין אזורי לעבודה; פסק דינו של בית הדין ניתן לערעור לפני בית הדין הארצי לעבודה אם נתקבלה רשות לכך מאת נשיא בית הדין הארצי לעבודה או סגנו, או מאת שופט של בית הדין הארצי שמינה לכך הנשיא.

ערעור
[200]

סימן ב': המועצה, הועדות הציבוריות והמינהלה

11. (א) הרכב המועצה, דרך הקמתה ותנאי הפסקת החברות בה ייקבעו לאחר התייעצות עם ועדת העבודה והרווחה.

הרכב המועצה
וכהונתה
[201]

(ב) תקופת כהונתה של המועצה תהיה ארבע שנים.

12. תפקידי המועצה
[202]

המועצה –

(1) תפקח על פעולות המוסד והנהלתו;

(2) תייעץ לשר בבואו להתקין תקנות, חוץ מתקנות לפי סעיף 11(א);

(3) רשאית להמליץ לפני השר על התקנת תקנות;

(4) תמלא כל תפקיד אחר המוטל עליה בחוק זה.

13. (א) המועצה רשאית למנות ועדות, מבין חבריה או שלא מבין חבריה, ולהעביר להן מסמכיוותיה.

ועדות המועצה
[203]

(ב) המועצה תמנה, לכל ענף מענפי הביטוח הקיימים לפי חוק זה, ועדה שתייעץ למנהל של אותו ענף.

14. השר יהיה יושב ראש המועצה; המועצה תבחר בסגן יושב ראש.

יו"ר המועצה
וסגנו
[204]

15. (א) (1) השר ימנה ועדה ציבורית מיוחדת לביטוח אבטלה (להלן – הועדה לביטוח אבטלה), והשר או מי שהשר מינהו לכך ישמש יושב ראש הועדה.

הועדה לביטוח
אבטלה
[A204]

(2) חברי הועדה לביטוח אבטלה יהיו מתוך נציגי ארגוני העובדים והמעבידים כאמור בסעיף קטן (ב), עובדי משרד העבודה והרווחה ומשרד האוצר, ונציגי שירות התעסוקה.

(3) נציגי ארגוני העובדים והמעבידים יהוו, במספר שווה, שני שלישים ממספר חברי הועדה לביטוח אבטלה.

(ב) נציגי העובדים והמעבידים בועדה לביטוח אבטלה יתמנו לפי המלצת ארגוני העובדים וארגוני המעבידים שהם, לדעת השר, יציגים ונוגעים בדבר.